

ביאורים

לאחר שראינו שהיחס בין ה' לישראל הוא יחס של אב לבנים, ניתן להתקדם צעד אחד נוסף ולראות עד כמה עמוק הקשר בין האב לבנים. הפסוקים שמביא ר' מאיר אינם משמשים רק כראיות לשיטתו, אלא הם מבררים עד כמה המושג "בנים" אינו תלוי בשום גורם ואינו בר שינוי כלל.

על פניו היה ניתן להעלות על הדעת, כשם שטועים הנוצרים במחשבתם כי ישראל במעשיהם הרעים ובבחירתם יכולים לנתק את הברית שכרת ה' עימם ולגרום לו להחליפם באומה אחרת, כך על אחת כמה וכמה שלא לכנותם בשם בנים. הפסוקים שמביא ר' מאיר כראיה לשיטתו מוכיחים אחרת. יתר על כן, פסוקים אלה מובאים בצורה הדרגתית המעידה על כך שגם כאשר מעשיהם של ישראל מאוד חמורים, עדיין אין הם משפיעים על שייכותם לה'. גם הריחוק התודעתי העמוק ביותר שיהיה לישראל מה' לא יבטל את עצם הקשר העמוק שבין ה' לישראל.

כך הפסוק הראשון, "בנים סכלים", מבאר שגם כאשר לא השתמשו כראוי בשכלם לעבודת ה' וחטאו בלי דעת בשגגה, עדיין מכונים הם בשם בנים. הפסוק השני "בנים לא אמון" מבאר שגם כאשר הם חוטאים בפשיעה ובמזיד, כך שהחטא נאחז בהם באופן יותר עמוק הואיל ואינו נעשה בשוגג, בכל אופן הם עדיין נקראים בנים. הפסוק השלישי "זרע מרעים בנים משחיתים" מוסיף שגם כאשר משחיתים את דרכם בעבודה זרה, דבר הסותר את כל עניין החיבור לה' והדבקות בו, עדיין מכונים בנים.

הגדרתם של עם ישראל כבנים לה', לדעת ר' מאיר, אינה נובעת מדרגה כזו או אחרת, אלא היא באה מצד ה', שברא את ישראל כראשית הבריאה ועיקרה.

הרחבות

• הסגולה והבחירה

אין שִׁיף בטול לְעֵנִין זֶה אֲשֶׁר נִקְרָא יִשְׂרָאֵל בְּנִים. הרב קוק מבאר את המושג 'סגולת ישראל' והיחס בינו לבין המעשים: "שני דברים עיקריים ישנם, שהם יחד בונים קדושת-ישראל וההתקשרות האלוהית עמהם: האחד הוא סגולה, כלומר טבע הקדושה שבנשמת ישראל מירושלם אבות... והסגולה היא כח קדוש פנימי מונח בטבע-הנפש בצרן ה', כמו טבע כל דבר מהמצאיות, שאי-אפשר לו להשתנות כלל... והשני הוא עניין - בחירה, זה תלוי במעשה הטוב ובתלמוד-תורה. החלק של הסגולה הוא הרבה, באין ערוך כלל, יותר גדול וקדוש מהחלק התלוי בבחירה! אלא שברית כרותה היא, שהסגולה הפנימית לא תתגלה בזמן הזה כי אם לפי אותה המידה שהבחירה מסייעה את גילוייה. על כן, הכל תלוי לפי רוב המעשה וקדושת האמונה ותלמוד-תורה" [אגרות הראיה ב, תקנה]. על פניו, ניתן היה להבין שמדובר בשני עניינים בעלי אותה מידת חשיבות: סגולה ובחירה, כשבכל אחד מהם מתגלה חלק מקדושת ישראל. אך לאמיתו של דבר סגולה ובחירה הם מעין 'נשמה וגוף'. הסגולה - היא העיקרית, ואילו הבחירה נועדה כדי לגלות את הקדושה הנמצאת בכל יהודי ובכלל ישראל ולהוציאה אל הפועל. הסגולה, שהיא בחירת ה' בישראל להיות 'נצחית' עלי אדמות, מתבטאת בכל בחירה לעסוק בצורה מאוזנת ועדינה בענייני העולם הזה (עין רמב"ן ויקרא יט, ב).

וְקָאָמַר רַבִּי מֵאִיר, לֹא זֶה בְּלִבְד שֶׁנִּקְרָאוּ בְּנִים כִּי פִּאֲשֶׁר הֵם סְכָלִים, וּפְרוּשׁ סְכָלִים, כִּי פִּאֲשֶׁר הֵם נִעְדָּרִים הַחֲכָמָה אֲשֶׁר רָאוּ שִׁיְהִי לָהֶם, וּבִשְׁבִיל הַעֲדָר קִנְיָן הַחֲכָמָה אֵין רָאוּ שִׁיְתַבְטֵל מֵהֶם שֵׁם בְּנִים, כִּי כִּי פִּאֲשֶׁר הֵם חוֹטְאִים בְּשִׁגְגָה, שֶׁלֹּא יִבְנוּ בְּשִׁבִיל הַעֲדָר הַחֲכָמָה, לֹא יִסְלַק שֵׁם בְּנִים, אֲבָל אֵינֶם פּוֹשְׁעִים שִׁיְהִיו מְזִידִים יוֹדְעִים אֶת רְבוּנָם וְעַם כָּל זֶה חוֹטְאִים. וְעַל זֶה אָמַר כִּי עוֹד יוֹתֵר מִזֶּה, שֶׁגַם כִּי פִּאֲשֶׁר הֵם פּוֹשְׁעִים בְּמִזִּיד נִקְרָאִים 'אֵל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: בְּנִים לֹא אֶמֶן. הֲרִי אֵף שֶׁהָאֵב הוּא מוֹכִיחַ וּמְלַמֵּד וּמְזַהֵר אֶת בְּנָיו, וְיוֹדְעִים הַבְּנִים אֶת אֲבֵיהֶם, יָנַעַם זֶה אֵין אֶמֶן בְּהֶם, מִכָּל מִקוֹם שֶׁם בְּנִים עֲלֵיהֶם. וְלֹא זֶה בְּלִבְד, אֲלֵא אֵף אִם דְּבָקִים לְגִמְרֵי בְעִבּוּדָה זָרָה, וְיוֹצְאִים בְּמַעֲשֵׂיהֶם מִן הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא דְּבָקִים בְּאֵלֵהֶי נִכְר, וּבְדָבָר זֶה הִיָּה רָאוּ לֹמַר שִׁיְתַבְטֵל שֵׁם בְּנִים, אֲשֶׁר הֵם מְצַטְרָפִים אֵל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כְּמוֹ צְרוּף הַבֵּן אֵל אֲבִיו, וְעַל זֶה אָמַר, שֶׁגַם בְּעֵנִין זֶה נִקְרָאוּ בְּנִים אֵל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְכָל זֶה מְפַנֵּי כִּי אֵין שִׁיף בְּטוֹל לְעֵנִין זֶה אֲשֶׁר נִקְרָאוּ יִשְׂרָאֵל בְּנִים. כִּי שֵׁם בְּנִים מְצַד אֲשֶׁר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הוּא ³עֵלָה לָהֶם, כְּמוֹ הָאֵב שֶׁהוּא עֵלָה אֵל הַבֵּן, וְהוּא מְצַד עֲצָמוֹ שֶׁל הָאֵב. וְדָבָר זֶה אֵין שְׁנוֹי לוֹ בְּכָל חֲטָא אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה, תְּהִיָּה הַחֲטָא מֵה שֶׁהוּא. שֶׁכָּל חֲטָא שֶׁהוּא הִסְרָה מִן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, הַכֵּל הוּא ⁴מְצַד הַעֲלוּל. אֲבָל מְצַד כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ עֵלָה לָהֶם, דְּבָר זֶה הוּא ⁵מְצַד אֲמִתַּת עֲצָמוֹ.

אומר רבי מאיר, שלא זו בלבד שנקראים בנים כאשר הם סכלים - כלומר בשעה שהם חסרי חכמה, אשר ראויה הייתה שתהיה להם - והא, כי מפני העדר חכמה, הם חוטאים בשגגה, לכן אין ראוי לבטל מהם שם בנים, שכן אינם פושעים חוטאים במזיד. החוטאים במזיד מכירים את ריבונם ומתכוונים למרוד בו. אבל אלו חוטאים בשגגה. אלא אף יותר מכך, כאשר הם פושעים וחוטאים במזיד, גם אז הם נקראים ¹בנים ביחס לקב"ה, שנאמר: בנים לא אמון במ. כלומר אפילו שהאב מלמד את בנו, מוכיחים ומזהירים, והבנים מכירים את אביהם ²ובכל זאת חוטאים, מכל מקום שם בנים עליהם. ולא זו בלבד, אלא אפילו כשהם דבקים בעבודה זרה, ויוצאים במעשיהם נגד הקב"ה, ובחטא כזה היה ראוי לומר שאבדו שם בנים, שהרי שם בן מורה על חיבור וקשר, גם במקרה זה אומר רבי מאיר שנקראים בנים. סיבת הדבר, כי לשם בנים לא יתכן ביטול, מאחר ששם זה הוא מפני שהקב"ה הוא ³סיבת מציאותם בעולם, כמו האב שהוא הסיבה למציאות בנו בעולם, והוא מצד האב ולא מצד הבן, לכן לדבר זה לא יתכן ביטול, ולא משנה מהו החטא שיעשו. כל חטא שהם חוטאים, אף שהוא מרידה בקב"ה, הוא ⁴רק מצד ישראל, אבל מצד הקב"ה, בהיותו סיבת מציאותם בעולם, דבר הנובע ⁵מעצם מציאותו האמיתית המוחלטת, לדבר זה אין שינוי.

לר"מ אף שחוטאים נקראים בנים, כי שם בנים מצד העילה